

datum: 7 juni 2023

Knelpuntennota klimaatbeleid LEKP 2.0

Dit document is bestemd voor

RvB 21/06/2023

Waarover gaat het?

Via het Lokaal Energie- en Klimaatpact (LEKP) heeft Vlaanderen zich geëngageerd om samen met de lokale besturen te werken aan het elimineren van hindernissen die lokale besturen ondervinden in het realiseren van de ambities binnen dit pact. Dit gebeurt (zou moeten gebeuren) onder andere aan de hand van een zesmaandelijks mededeling aan de Vlaamse regering (mee gevoed door het recent opgestarte 'werkplatform'). VVSG heeft de kans om input te leveren bij het detecteren van deze hindernissen. Bij de ambitieuzere doelstellingen in versie 2.0 van het LEKP horen ook bijkomende knelpunten.

Gewenste beslissing

Ter goedkeuring

Aansluiting op strategische
speerpunten VVSG

'Een kwaliteitsvolle leefomgeving door een trendbreuk op vlak van omgeving en klimaat' uit het VVSG-memorandum

Traject

Klankbordgroep lokale besturen Netwerk Klimaat 28/02/2022 (selecteren items via presentatie)

BC4 Kwaliteitsvolle Leefomgeving
17/05/2023, luik 1.2 toegevoegd.

DB 07/06/2023

Verantwoordelijke stafleden

Cedric Depuydt, stafmedewerker klimaat
en energie

Maarten Tavernier, coördinator Netwerk
Klimaat

Belang voor de lokale besturen

Een ambitieus klimaatbeleid, deels
vertaald in de doelstellingen van LEKP 2.0

vraagt dat lokale besturen over de nodige instrumenten beschikken om uitgewerkte visies op het terrein te kunnen realiseren. Hierbij zijn nog heel wat hindernissen terug te vinden, dit engagement van Vlaanderen biedt de kans om deze aan te kaarten.

Samenvatting standpunt

Deze nota stelt een aantal nieuwe standpunten en vragen voor die relevant zijn voor de uitvoering van de doelstellingen uit LEKP 2.0 door de lokale besturen.

Algemeen:

- Datavraag bij evolutie mobiliteitsuitstoot burgemeestersconvenant
- Monitoring LEKP op punt zetten

Verrijk je wijk – renovatie

- Fossielvrij renoveren – start met geen fossiele nieuwbouw
- Afbakening toekomstige mogelijkheden groene moleculen
- Mogelijkheid tot selectief inkrimpen gasnet creëren
- Ontmoedigen lozen restwarmte
- (Wijk)renovatietrajecten: meer dwingend wettelijk kader (onder voorwaarde van voldoende ontzorgingsaanbod en verhoogde financiële ondersteuning voor de doelgroep met onvoldoende financiële middelen)
- Fossielvrije renovaties de logische keuze maken
- Problematiek leningen VME's
- Financiering renovaties woonmaatschappijen

Verrijk je wijk – hernieuwbare energie

- Aanbevelingen studie Regionale Ruimtelijke Energiestrategieën

1. Algemeen

Dit deel bevat algemeen aandachtspunten, dat niet specifiek met LEKP 2.0 te maken hebben. Het punt rond Data evolutie mobiliteit burgemeestersconvenant is een aanvulling bij de eerdere knelpuntennota 1.0.

In de snelle opvolging van verschillende versies van het LEKP is het ook belangrijk om voldoende aandacht te blijven hebben voor gemeenten die niet kiezen om de bijkomende ambitieniveaus te onderschrijven en bij de basisversie wensen te blijven.

Ondanks dat een voldoende hoog ambitieniveau onderschreven wordt, is de vaststelling dat in de huidige beleidscontext ervoor zorgt dat er soms conflicterende beleidsdoelstellingen voorkomen (zoals klimaatneutraliteit versus betaalbaarheid van woningen, de elektrificatie van het wagenpark zorgt ook voor een tendens tot meer verharding, bvb. op particulier terrein). Dat maakt de uitdaging voor sommige gemeenten voorlopig te groot om de opvolgers van het LEKP 1.0 te ondertekenen.

1.1. Data evolutie mobiliteit burgemeestersconvenant

Dit is geen nieuw gegeven, maar wel een item dat blijft aanslepen zonder zicht op een sluitende oplossing.

Sinds 2016 zijn de tellussen die AWV vroeger gebruikte om verkeersintensiteiten te monitoren omwille van besparingen niet meer in werking. Deze data werden gebruikt om verkeersevoluties voor de CO₂-emissies voor de burgemeestersconvenant te kunnen onderbouwen. Sinds 2016 worden deze nu al verondersteld gelijk te blijven in de cijfers wegens gebrek aan data om evoluties te volgen.

Het spreekt vanzelf dat in 7 jaar tijd veel kan veranderen. Steden en gemeenten die in hun beleid werk maken van de modal shift, zien deze inspanningen niet vertaald in hun resultaten voor de burgemeestersconvenant.

Er wordt met Flowmovia weliswaar gewerkt aan een systeem om eigen data van lokale besturen te kunnen verwerken, maar dat betekent nog geen bruikbaar systeem voor de burgemeestersconvenant. Bovendien moet een nieuwe manier van data verzamelen ook kunnen geïkt worden tegenover de situatie in 2016, anders is het nog steeds onmogelijk om de vergelijking te kunnen maken. De huidige timing in acht nemend, zou het systeem operationeel zijn eind 2024. Dit wil zeggen dat er tot en met dan geen correcte opvolging mogelijk zou zijn.

VVSG vraagt een oplossing om deze evolutie te kunnen monitoren en het gat in de data te kunnen dichten. In de stuurgroep CO₂-inventarissen is dat al jaren een vraag die VVSG, maar ook provincies, vertegenwoordigers van lokale besturen,... stellen.

1.2. Monitoring LEKP op punt zetten

De Vlaamse overheid heeft binnen de afspraken rond het LEKP de taak op zich genomen om een monitoringssysteem op te zetten. Bij de eerste rapporteringsronde begin 2023 werd vastgesteld dat de lokale besturen hun rapport moesten opmaken op basis van een nog onvolledig werken monitoringssysteem. Voor de verbeteringen die er zouden moeten

komen, worden slechts heel traag vorderingen gemaakt. Momenteel is er bovendien sinds eind maart een onderbreking in de ICT-ondersteuning, waardoor de cijfers op het pactportaal niet meer bijgewerkt worden. De bezorgdheid over deze trage vorderingen bij de lokale besturen is groot.

De belangrijkste items worden hieronder opgelijst:

- Werf Verrijk je wijk, collectieve renovaties: databronnen te beperkt (enkel burenpremie), updates te weinig frequent en met slechte timing. Aanvullend voor 2.0: nog geen zicht op monitoring fossielvrije renovaties.
- Werf Verrijk je wijk, hernieuwbare energie: monitoring in aantal stuks en niet in vermogen, nog geen selectie van projecten vanaf 2021
- Werf mobiliteit, laadpunten: nog geen verrekening in CPE (charge point equivalents), zoals vooropgesteld
- Werf mobiliteit, fietspaden: nog slechts 1 databron (fietsfonds)
- Groenblauwpeil: ABB beloofde om communicatiemateriaal op te maken rond deze tool om dit te promoten bij de burgers – duidelijke afspraken bij campagnes zoals VK Tegelwippen

2. Werf Verrijk je wijk – renovatie

2.1. Fossielvrij renoveren => start met geen fossiele nieuwbouw

Sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne is de aandacht van het beleid (terecht) gericht op het zoveel mogelijk vermijden van inzet van fossiele brandstoffen. Dat is een gigantische uitdaging. De meest comfortabele uitgangssituatie om een woning energetisch van alle voorwaarden voor fossielvrij te kunnen voorzien, is als je van een blanco blad kan beginnen. Dit is het geval bij nieuwbouwwoningen (ook sloop en herbouw, wat zowel federaal, Vlaams als ook via het engagement van een lokaal sloopbeleidsplan in het LEKP 1.0 lokaal gevoerd wordt). Het lijkt dan ook logisch om in die gevallen meteen te kiezen voor een volledig fossielvrije woning.

Elke nieuwbouwwoning die vandaag nog gebouwd wordt met fossiele toepassingen, is een woning waarvan tussen nu en 2050 verwacht wordt dat deze omgevormd wordt tot een fossielvrije woning. Het is veel efficiënter om meteen voor fossielvrij te opteren.

De wettelijke mogelijkheden die er nog zijn voor fossiele toepassingen in nieuwbouw, moeten dan ook zo snel mogelijk stopgezet worden.

2.2. Afbakening toekomstige mogelijkheden groene moleculen

In het VVSG-memorandum voor de verkiezingen van 2019¹ werd al gepleit voor een duidelijk einddoel voor de uitfasering van fossiel gas en het pad met tussentijdse doelstellingen daarheen.

---

¹ Zie [fiche Lokale Hernieuwbare Energie](#)

Om een energiesysteem te kunnen ontwikkelen dat volledig gebaseerd is op hernieuwbare/koolstofvrije energie, zijn energiedragers nodig die kunnen zorgen voor opslag van die energie of zelf energiebron zijn in periodes van weinig wind of zon. Hiervoor wordt onder andere gekeken naar (mogelijk) groene moleculen, zoals waterstof of biogas.

De beschikbaarheid van dergelijke moleculen zal echter beperkter zijn dan die van fossiele bronnen zoals aardgas of aardolie. Bovendien haalt verwarmen met groene moleculen slechts 1/6 van de energie-efficiëntie van een elektrische warmtepompen (46% versus 270% efficiëntie van de ingezette hernieuwbare energie²). Daarom is het niet realistisch om te verwachten dat deze groene moleculen 1 op 1 het huidige fossiele verbruik zal kunnen opvangen.³

In die beperkte beschikbaarheid zullen er keuzes moeten gemaakt worden voor welke toepassing deze best ingezet worden. Voor waterstof wordt er binnen de sector momenteel gewerkt met de zogenaamde 'waterstofladder'. Waterstof lijkt best inzetbaar voor toepassingen die moeilijker te elektrificeren zijn, zoals luchtvaart, scheepvaart, zwaar transport, industriële toepassingen waarvoor een hoge temperatuur vereist is. Het verwarmen van gebouwen/woningen komt slechts helemaal onderaan de ladder.

In Nederland heeft men bij de opzet van de 'aardgasvrije wijken' een inschatting gemaakt van het potentieel van groene moleculen voor het verwarmen van het patrimonium. Dit laat toe een bewuste keuze te maken waar dergelijke energievoorziening het meest aangewezen is binnen het beschikbare potentieel. Als die afweging gemeente per gemeente gemaakt wordt zonder rekening te houden met het beschikbare potentieel, zal het resultaat wellicht niet op een realistische manier omgaan met die beperkte beschikbaarheid.

Daarom is het noodzakelijk om vanuit de centrale overheid een gelijkaardige oefening te maken in Vlaanderen om een antwoord te kunnen geven op de vraag: voor welk aandeel van de gebouwenverwarming kan in de toekomst gebruik gemaakt worden van groene moleculen?

2.3. Mogelijkheid tot selectief inkrimpen gasnet creëren

Momenteel is het voor een distributienetbeheerder enkel mogelijk om een deel aardgasaansluiting weg te nemen als deze niet meer gebruikt wordt, na overleg met de eigenaar (zie artikel 2.2.56 Technisch Reglement voor de Distributie van Gas in het Vlaamse Gewest – Wegname op initiatief netbeheerder). Omwille van bovenstaand punt 2.2 moeten we in de toekomst rekening houden dat het niet mogelijk is om met groene moleculen het volledige huidige aardgasnet te voeden.

Daarom zal het gasnet onvermijdelijk in de toekomst beperkter moeten zijn dan vandaag het geval is. Nadat de beslissing genomen is om voor het gasnet niet langer de ambitie

---

² [lezing prof. Johan Driesen KU Leuven op 13/02/2023 - slide 31](#)

³ [20220413 lijst van 16 onafhankelijke studies die aantonen dat de rol voor waterstof in het verwarmen van gebouwen beperkt tot nihil zal zijn.pdf](#)

voor uitbreiding te hanteren, zal ook de vraag rijzen waar dit beter zou inkrimpen. In de toekomst zal er immers een evolutie zijn van gas naar elektriciteit als drager voor woningverwarming. Dit zal ertoe leiden dat sommige strengen minder en minder gebruikt zullen worden. Op een bepaald moment wordt de exploitatie van een dergelijke streng niet meer rendabel/verantwoord. Zoiets wordt beter gestructureerd aangepakt en tijdig en proactief voorbereid. Consumenten moeten immers de tijd (en voldoende ondersteuning) krijgen om over te schakelen naar een alternatief verwarmingssysteem indien nodig.

Daarnaast zal in de toekomst ook het aandeel van warmtenetten in de energievoorziening stijgen. De vraag zal zich stellen of het in straten waar een warmtenet aangelegd wordt nog aangewezen is om ook het gasnet in exploitatie te houden. Dat betekent immers dat in dezelfde straat een dubbele infrastructuur voor warmtevoorziening naast elkaar zou bestaan. In het licht van een zo efficiënt mogelijke aanpak van distributienetten lijkt dit niet wenselijk. Ook de beperkte beschikbaarheid van ruimte in de (publieke) ondergrond kan een element zijn in deze keuze.

2.4. Ontmoedigen lozen restwarmte

Er is in Vlaanderen nog een groot potentieel aan restwarmte beschikbaar dat nu verloren gaat. Naast het feit dat hierover te weinig data bekend zijn (zie knelpunt 3.3 uit de [knelpuntennota 1.0](#)), is het ook de vaststelling dat dit potentieel moeilijk ontsloten raakt. Het is voor potentiële aanbieders van restwarmte nog dikwijls financieel interessanter om die warmte gewoon in de omgeving te lozen dan dit nuttig te besteden via een warmtenet. Exploitanten hebben soms onrealistische verwachtingen over de (financiële) waarde van hun restwarmte.

Waar dit nuttig kan gebruikt worden, is het wenselijk dat restwarmte in een warmtenet terecht komt en niet geloosd wordt. Het lijkt dan ook nodig om een beleid te ontwikkelen dat het lozen van restwarmte ontmoedigt. Er kunnen verschillende manieren overwogen worden om dit te bereiken, waarvan financiële prikkels er één van is.

2.5. (Wijk)renovatie-trajecten: meer dwingend wettelijk kader

Het LEKP 2.0 zet terecht in op een wijkgerichte aanpak rond renovatie. De renovatie-uitdaging in Vlaanderen is gigantisch. Een geografische bundeling van ingrepen is een mogelijkheid om te proberen efficiëntiewinsten te creëren. Niet alleen het financiële aspect, maar ook de krapte op de arbeidsmarkt in allerlei technische beroepen, maakt het noodzakelijk.

Maar tegelijk is er de vaststelling dat een lokaal bestuur heel weinig instrumenten in handen heeft om de bewoners/eigenaars in een wijk aan te zetten tot renovatie. Er kan ingezet worden op sensibilisatie, ontzorging, financiële instrumenten, maar uiteindelijk moet eigenaar per eigenaar individueel en op vrijwillige basis overtuigd worden om stappen te zetten. Uit de ervaring met dergelijke trajecten leren we dat een deelnamepercentage (in termen van uitvoeren van renovatie-ingrepen) lager dan 10% is. Dat is wellicht niet voldoende om inderdaad ook efficiëntiewinsten te bereiken. Enkel voor recent aangekochte woningen is er momenteel al een renovatieverplichting (tot label D, vanaf 2028 verstrenging gepland), en ook voor huurwoningen zijn er

minimale bepalingen rond energiezuinigheid. De huidige wettelijke instrumenten volstaan nog niet om de renovatiedoelstelling van de Vlaamse overheid -elke woning label A in 2050- te bereiken. Mogelijk wordt er nog gesleuteld aan de inhoud van het label A (meer focus op koolstofvrij, minder op hoeveelheid energieverbruik), maar los daarvan is er nood aan een instrument dat meer een stok achter de deur vormt.

Om de doelstelling in de resterende 27 jaar nog te behalen, lijkt het noodzakelijk te zijn om een wettelijk verankerd tijdspad uit te tekenen op vlak van renovatiedoelstelling. Dit moet een voldoende stabiel en langetermijn beleid uitstippelen.

Op dat moment kan een lokaal bestuur een andere benadering hanteren. In plaats van mensen die niet moeten renoveren, op vrijwillige basis te proberen overtuigen, kan een wijkrenovatie traject aangeboden worden als een hulpmiddel om te voldoen aan de wettelijke verplichting van de bewoners/eigenaars.

Ook de SERV (wijst in haar advies over het voorontwerp van Decreet 'over de subsidiëring in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten' op de noodzaak om minstens de rol van collectieve renovatieverplichtingen nader te bekijken. De SERV wijst er op dat burgers gemakkelijker aan hun individuele renovatieplicht kunnen voldoen als (boven)lokale besturen collectieve renovatieprojecten aanbieden. En dat omgekeerd, collectieve renovatieprojecten een grotere bereidheid tot deelname zullen hebben als een (forsere) individuele renovatieplicht burgers bij overdracht verplicht om zelf te renoveren. Er wordt verwacht dat de nieuwe versie van het Vlaams Energie- en Klimaatplan maatregelen in deze richting zal bevatten.

Een meer dwingend wettelijk kader moet uiteraard ook gepaard gaan met voldoende ontzorgingsaanbod en verhoogde financiële ondersteuning voor de doelgroep met onvoldoende financiële middelen (ook in termen van aflossingscapaciteit) om zelf deze investeringen te dragen.

2.6. Fossielvrije renovaties de logische keuze maken

Zoveel mogelijk van de verbouwingen die de komende jaren gebeuren, worden best meteen op een fossielvrije basis aangepakt. Daarom is het belangrijk dat vanuit de overheid duidelijkheid komt van welke toepassingen op langere termijn nog mogelijk zullen zijn. Er is momenteel al een uitfasering beslist van stookolieketels, waar een verbod op het vervangen geldt naargelang de omstandigheden. Ook voor de overige fossiele toepassing is dat wenselijk. Dit moet -opnieuw- zorgen voor een voldoende stabiel kader op lange termijn. Op die manier wordt vermeden dat eigenaars keuzes maken voor technologie waarvan we al weten dat die op termijn opnieuw moet gewijzigd worden.

2.7. Problematiek leningen VME's (Vereniging van Mede-Eigenaars)

De huidige financiële instrumenten die op Vlaams niveau worden ingezet, zijn vooral gericht op ter beschikking stellen van leningen. In de Knelpuntennota 1.0 werd reeds aangekaart dat dit enkel een oplossing is voor het gedeelte van de bevolking met een beschikbare leningscapaciteit (knelpunt 3.5).

Voor het geval van appartementsgebouwen komt daarbij dat de kredietwaardigheid van een VME's heel lastig te bepalen is. Daar kan een financiële instelling immers geen inkomen versus een leningslast beoordelen. Daar moet een voldoende meerderheid van de bewoners instaan voor de financiële bijdragen aan de VME. Zo'n energielening verstrekken betekent dus een risico voor het energiehuis. Sommige energiehuisen (bvb. Antwerpen) lossen dit momenteel op door een verzekering op te leggen, maar dit is een wankel pist. Er is momenteel slechts 1 aanbieder van een dergelijke verzekering, dergelijke monopoliesituatie dreigt deze pist onnodig duur te maken. Een garantiesysteem uitwerken vanuit de overheid kan een pist zijn die een oplossing biedt aan dit knelpunt.

2.8. Financiering renovaties woonmaatschappijen

Woonmaatschappijen vormen het laaghangende fruit in gegroepeerd aangepakte woningrenovaties, omdat je daar met de voor Vlaanderen atypische situatie zit dat er 1 eigenaar is voor groepen geografisch samenhangende woningen. Nochtans merken we dat veel ambitieuze energetische renovatieprojecten moeilijk of onmogelijk te realiseren zijn of dat duurzame keuzes moeten gedownsized worden omdat de financieringssystemen ambitieuze keuzes niet aanmoedigen. Zo maakt de financiering per woning het moeilijk om collectieve oplossingen zoals warmtenetten (die per definitie niet aan 1 woning kunnen toegewezen worden) door te voeren. De maximumbedragen die kunnen ingezet worden, volstaan ook lang niet altijd om te kiezen voor een energetische renovatie tot op label A. Als dat niet gebeurt, betekent dit dat de woning tussen deze renovatie en 2050 nogmaals moet gerenoveerd worden. Dit zal betekenen dat er op 2 momenten kosten moeten gemaakt worden en er wellicht gederfde huurinkomsten zijn. Dit is dus op termijn een duurder oplossing dan in 1 beweging een voldoende ambitieuze renovatie uitvoeren.

3. Werf Verrijk je wijk – hernieuwbare energie

3.1. Aanbevelingen studie RRES

Begin 2023 werd een studie uitgevoerd in opdracht van Departement Omgeving rond Regionale Ruimtelijke EnergieStrategie. Binnen deze opdracht was naast het opstellen van een draaiboek ook het formuleren van aanbevelingen richting de Vlaamse overheid voorzien. Deze aanbevelingen zijn opgemaakt op basis van de ervaringen van regio's die al een RRES opgemaakt hebben in het verleden.

VVSG schaart zich achter de meeste aanbevelingen voor de Vlaamse overheid die uit deze studie gekomen zijn:

- Zet de ambitie uit en werk ondersteunend beleid uit
- Zorg voor financiering van de RRES-en
- Zet in op opvolging, coördinatie en facilitatie

- Bepaal het meest geschikte instrumentarium ter ondersteuning van de RRES
- Beschikbaar maken van data, tools en vaardigheden

(voor het beschikbaar maken van een gis-platform met data voor heel Vlaanderen, heeft Netwerk Klimaat een voorstel uitgewerkt)

- Communiceer over de noodzaak van RRES-en

De overblijvende aanbeveling is 'Verplicht de opmaak van een RRES'; deze zal volgens VVSG overbodig blijken als de overige aanbevelingen uitgevoerd worden.